

Pasma górskie na świecie

Łańcuchy górskie na świecie

Europa: Góry Betyckie, Sierra Morena, Góry Iberyjskie, Góry Kantabryjskie, Pireneje, Masyw Centralny, Alpy, Jura, Apeniny, Wogezy, Schwarzwald, Ardeny, Reńskie Góry Łupkowe, Góry Kambryjskie, Góry Pennińskie, Grampiany, Góry Kaledońskie, Góry Skandynawskie, Góry Świętokrzyskie, Sudety, Karpaty, Rudawy, Las Czeski, Szumawa, Góry Dynarskie, Stara Płanina, Rodopy, Strandża, Pindos, Ural, Tatry.

Azja: Alpy Japońskie, Góry Pontyjskie, Taurus, Kaukaz, Elburs, Zagros, Kopet Dag, Mekran, Ghaty Zachodnie, Ghaty Wschodnie, Góry Arakańskie, Himalaje, Hindukusz, Karakorum, Pamir, Kunlun, Tien-szan, Altaj, Sajany, Góry Jabłonowe, Wielki Chingan, Sichote-Alin, Góry Stanowe, Góry Jenisejskie, Góry Byrranga, Góry Wierchojańskie, Góry Ałdańskie, Dżugdżur, Góry Czerskiego, Góry Kołymskie, Góry Czukockie, Góry Koriackie, Góry Środkowe, Góry Południowochińskie.

Afryka: Atlas, Ahaggar, Tibesti, Darfur, Góry Muchinga, Góry Smocze, Góry Przylądkowe.

Ameryka Północna: Kordyliery, Góry Brooksa, Góry Nadbrzeżne, Góry Kaskadowe, Sierra Nevada, Góry Skaliste, Appalachy, Sierra Madre Zachodnie, Sierra Madre Wschodnie, Sierra Madre.

Ameryka Południowa: Andy, Kordyliera Zachodnia, Kordyliera Wschodnia, Kordyliera Nadbrzeżna, Kordyliera Patagońska.

Australia i Oceania: Wielkie Góry Wododziałowe, Alpy Australijskie, Alpy Południowe.

Antarktyda: Góry Transantarktyczne, Góry Ellswortha, Góry Pensacola

Mount Everest 8850 m n.p.m.

Nazwa

Mount Everest do roku 1865 nosił nazwę **Szczyt XV**, nadaną przez **Indyjską Służbę Topograficzną**. Po tybetańsku nosi imię **Czomolungma** czyli *Bogini Matka śniegu*, po nepalsku **Sagarmatha** czyli *Czoło nieba*.

Azja:

Alpy Japońskie, Góry Pontyjskie, Taurus, Kaukaz, Elburs, Zagros, Kopet Dag, Mekran, Ghaty Zachodnie, Ghaty Wschodnie, Góry Arakańskie, Himalaje, Hindukusz, Karakorum, Pamir, Kunlun, Tien-szan, Ałtaj, Sajany, Góry Jabłonowe, Wielki Chingan, Sichote-Alin, Góry Stanowe, Góry Jenisejskie, Góry Byrranga, Góry Wierchojańskie, Góry Ałdańskie, Dżugdżur, Góry Czerskiego, Góry Kołymskie, Góry Czukockie, Góry Koriackie, Góry Środkowe, Góry Południowochińskie.

Himalaje - najwyższy łańcuch górski na Ziemi.

Łańcuch Himalajów leży w południowej Azji, ma ponad 2,5 tys. km długości i około 250 km szerokości. Rozciąga się na terenach należących do Pakistanu, Indii, Chin (Tybetu), Nepalu i Bhutanu. Składa się z trzech głównych pasm: Wielkie Himalaje, Małe Himalaje i Siwalik. Szczyty przekraczające 8000 m n.p.m. tworzą Wielkie Himalaje, w których najniższe przełęcze przeważnie leżą powyżej 4000 m n.p.m.

Od wschodu pasmo to ogranicza dolina Brahmaputry, a od zachodu - Indusu. Wierzchołki Małych Himalajów sięgają średnio 2400 m n.p.m., tylko na zachodzie 4000 m n.p.m. Najniższe pasmo Siwalik ciągnie się wzdłuż całego systemu od Brahmaputry do Indusu, a jego wysokość nie przekracza 2000 m n.p.m. Najwyższy szczyt to Mount Everest 8850 m n.p.m.

Nazwa "Himalaje" pochodzi z sanskrytu i znaczy "siedziba śniegów" (z himá, "śnieg", oraz ālaya, "siedziba").

Himalaje z kosmosu

Lhotse

Zdobywcy Himalajów

Wyprawy zazwyczaj organizuje się wiosną bądź jesienią.

Zimą wspinaczka jest wyjątkowo trudna. Największe sukcesy o tej porze roku odnieśli Polacy: pierwszy raz Mount Everest w zimie (17 lutego 1980 roku) zdobyli Krzysztof Wielicki i Leszek Cichy.

Marzeniem każdego himalaisty jest zdobycie Korony Himalajów czyli 14 ośmiotysięczników, z których aż 10 wznosi się w Himalajach, a pozostałe cztery w Karakorum. Jako pierwszemu udało się to w 1986 roku Reinholdowi Messnerowi. O palmę pierwszeństwa ścigał się on z Jerzym Kukuczką, który Koronę Ziemi zdobył niecały rok później, za to wchodził nowymi, trudniejszymi drogami, również zimą. Jerzy Kukuczka zginął w 1989 roku podczas próby przejścia południowej ściany Lhotse.

Najsłynniejszą ze wspinających się Polek była Wanda Rutkiewicz, która jako pierwsza Europejka i trzecia kobieta na świecie weszła na Mount Everest w 1978 roku. Zginęła w czasie wyprawy na swój dziewiąty ośmiotysięcznik - Kanczendzongę - w maju 1992 roku. Następną kobietą, która zdobyła szczyt Mount Everest jest Martyna Wojciechowska. Zrobiła to 18 maja 2006 roku jako trzecia Polka (po Wandzie Rutkiewicz i Annie Czerwińskiej).

Karakorum - łańcuch górski na pograniczu Indii, Pakistanu i Chin, drugi po Himalajach pod względem wysokości na Ziemi. Obszar gór należy do najbardziej zlodowaconych na ziemi. W górach tych znajdują się największe lodowce górskie świata poza rejonami polarnymi. (po lodowcu Fedchenki 77km w Pamirze) Najdłuższy lodowiec Siachen ma 71km długości. Góry Karakorum znajdują się w ważnym obszarze węzłowym łączącym wielkie pasma górskie jak: Himalaje, Hindukusz, Kunlun, Pamir. Najwyższy szczyt K2 jest drugim najwyższym szczytem na świecie. W swojej historii góra miała liczne nazwy: Czogori, Godwin Austen, Dapsang, Lamba Pahar, Szczyt Cesarzewicza Mikołaja, K2. Nazwa K2 pochodzi od numeracji szczytów podczas pomiarów geodezyjnych. K1, K2, K3,... K12. Szczyt K1 to obecnie Masherbrum 7821m, pozostałe góry "K" idą po kolei na wschód do niego.

Najwyższe szczyty:

- K2 (8611 m n.p.m.) - pierwsze wejście - wyprawa włoska 31 lipca 1954: Achille Compagnoni, Lino Lacedelli (drogą przez żebro Abruzzi)
- Gasherbrum I (8068 m n.p.m.) - pierwsze wejście - wyprawa amerykańska 5 lipca 1958: Andrew Kauffman, Peter Schoening

Szczyt Laila w górach
Karakorum

Kaukaz (nazywany także Wielkim Kaukazem) – pasmo górskie w zachodniej Azji pomiędzy Morzem Czarnym i Morzem Kaspijskim. Leży na terenie Rosji, Azerbejdżanu i Gruzji.

Długość wynosi około 1500 km, szerokość wynosi 110-180 km. Powierzchnia około 440 tys. km².

Kaukaz dzieli się na:

- Kaukaz Zachodni - najwyższy szczyt: Dombaj Ulgen o wysokości 4047 m n.p.m.
- Kaukaz Środkowy - najwyższe szczyty: Elbrus o wysokości 5642 m n.p.m., Dych-Tau - 5203 m n.p.m., Kazbek - 5047 m n.p.m.
- Kaukaz Wschodni - najwyższy szczyt: "Tebulosmta o wysokości 4494 m n.p.m.

Kaukaz jest fałdowym górotworem alpejskim o skomplikowanej budowie geologicznej. Część środkową tworzą krystaliczne skały prekambryjskie i paleozoiczne (głównie osadowe), pozostały obszar zbudowany jest z mezozoicznych łupków, piaskowców, wapieni i skał wulkanicznych. Najwyższe szczyty są stożkami wygasłych wulkanów (Elbrus i Kazbek). Występują tu częste trzęsienia ziemi.

Kaukaz tworzy zwarty, wysokogórski łańcuch z poprzecznymi grzbietami, pomiędzy którymi leżą liczne doliny i kotliny. Ku północy rozciąga się tzw. Przedkaukazie, którego zachodnia część to Nizina Kubańska, środkowa część to Wyżyna Stawropolska i Równina Groźnieńska, zachodnia część to południowy fragment Niziny Nadkaspiskiej. Zbocza południowe Kaukazu opadają stromo, na zachodzie - do Niziny Kolchidzkiej i wybrzeży Morza Czarnego, w środkowej części - do szeregu wyżyn i kotlin, na wschodzie - do Niziny Kurańskiej, od południa ograniczone Małym Kaukazem.

Na Kaukazie panuje klimat wysokogórski o wyraźnie zaznaczonej piętrowości. Stanowi wyraźną granicę klimatyczną: na zboczach północnych panuje klimat umiarkowany ciepły (o cechach kontynentalnych), a na zboczach południowych panuje klimat podzwrotnikowy (o cechach śródziemnomorskich). Ilość opadów maleje ku wschodowi, od 3000 mm do 300-3500 mm rocznie.

Powyżej wysokości 2900 do 3500 m n.p.m. występują wieczne śniegi i lodowce o powierzchni około 2 tys. km². Ilość lodowców wyraźnie maleje w kierunku wschodnim ze względu na mniejszą sumę opadów rocznych.

Sieć rzeczna jest tu gęsta, wykorzystywana do celów energetycznych oraz do nawadniania. Głównymi rzekami są: Kura, Suła, Terek i Kuma (zlewisko Morza Kaspijskiego), Rioni (uchodzi do Morza Czarnego) i Kubań (uchodzi do Morza Azowskiego). Liczne źródła mineralne.

Piętrowa strefowość roślinna: do lasów zimozielonych u podnóża, poprzez lasy liściaste i iglaste do wysokości 2000-2200 m n.p.m., kosodrzewiny i hale do wysokogórskich turni.

Kaukaz jest zasobny w bogactwa naturalne, zwłaszcza w ropę naftową i gaz ziemny, węgiel kamienny, mangan, wolfram.

Liczne ośrodki turystyczne i uzdrowiska: Soczi, Kisłowodzk, Piatigorsk, Żelaznowodzk, Przyelbrusie. Stosunkowo gęste zaludnienie wynoszące kilkadziesiąt osób na km². Kaukaz zamieszkuje kilkaset różnych grup etnicznych, w tym przedstawiciele tzw. kaukaskiej rodziny językowej.

Istnieje kilka przyjętych granic między Azją a Europą na odcinku między Morzem Czarnym i Morzem Kaspijskim. Jedna z nich zakłada, że granica biegnie szczytami Kaukazu - wówczas Elbrus należałoby traktować jako najwyższy europejski szczyt. Zobacz więcej: granica Europa-Azja.

Hindukusz (*paszto*: هندوکش) – pasmo górskie w środkowej części Azji mieszczące się w Pakistanie, Afganistanie i Indiach.

Hindukusz graniczy z górami Safed Koh na zachodzie, natomiast od wschodu graniczy z wyżyną Pamiru, górami Karakorum oraz z Himalajami. Hindukusz dzieli się na Hindukusz Zachodni, Środkowy i Wschodni. Nazwa Hindukusz pochodzi z języka paszto, gdzie Hindu Kusz znaczy "zabójca Hindusów". W języku hindi nazwa ta brzmi Hindukuś, a po angielsku Hindu Kush.

Pasma ma długość 800 kilometrów, a najwyższy szczyt - Tiricz Mir ma wysokość 7690 m n.p.m. Hindukusz powstał podczas fałdowania alpejskiego w trzeciorzędzie, a także na początku czwartorzędu. Jednak ruchy górotwórcze trwają nadal. Skały Hindukuszu to głównie granity, gnejsy, piaskowce i wapienie.

Pamir - rozległe i wysokie pasmo górskie w Azji Środkowej. Przeważająca część Pamiru leży w Tadżykistanie, skrajne części - w Kirgistanie, Afganistanie i Pakistanie.

Pamir jest dość zwartym obszarem o powierzchni około 100 tys. km² i o przeciętnej wysokości 4000 m n.p.m.. Stanowi zwornik kilku wielkich pasm górskich Azji - łączą się tu Ałaj, Tien-Szan, Kunlun, Karakorum, Himalaje i Hindukusz. W Pamirze znajdują się liczne lodowce górskie.

Pamir stanowi rodzaj płaskowyżu, z którego wypiętrzają się zwykle równoległe pasma górskie. Dzieli się na:

Pamir Wschodni (Kaszgarski),

Pamir Środkowy,

Pamir Zachodni.

Najwyższe szczyty

Szczyt Ismaila Samaniego (1932-1962 *Pik Stalina*, 1962-1998 *Pik Komunizmu*) - 7495 m n.p.m., w Tadżykistanie

Szczyt Awicenny (do 2006 *Szczyt Lenina*, dawniej *Szczyt Kaufmana*) - 7134 m n.p.m., na granicy Tadżykistanu i Kirgistanu

Szczyt Korżeniewskiej - 7105 m n.p.m.

Szczyt Niepodległości (do 2006 *Szczyt Rewolucji*) - 6940 m n.p.m.

Kongur Tagh - 7719 m n.p.m., w Pamirze Wschodnim, czasem zaliczany do Kunlunu

Muztagh Ata - 7545 m n.p.m., w Pamirze Wschodnim, czasem zaliczany do Kunlunu

Szczyt Ismaila Samaniego (1932-1962 *Pik Stalina*, 1962-1998 *Pik Komunizmu*) - 7495 m n.p.m., w Tadżykistanie

Najwyższy szczyt Pamiru - Pik Ismaila Samaniego.

Pamir

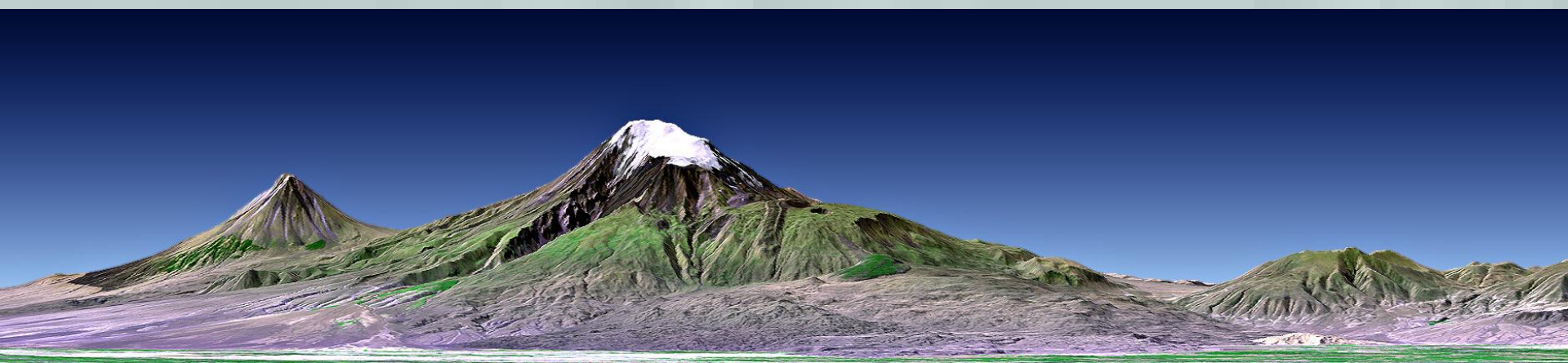

Góra Ararat (orm.: Արարատ, heb.: אררט, tur.: Ağrı; per.: آراارات) – masyw wulkaniczny, leżący w samym sercu Wyżyny Armeńskiej między jeziorami Wan i Sewan, na terytorium Turcji, 32 km od granicy z Armenią i 16 km od granicy z Iranem. Masyw górski zajmuje powierzchnię ok. 1000 km² i składa się z dwóch szczytów: Wielkiego – 5165 m n.p.m. (wg pomiaru satelitarnego NASA) i Małego Araratu 3896 m n.p.m. W Biblii góry Ararat (które utożsamia się z górami Urartu) wskazane są jako miejsce spoczynku Arki Noego po potopie.

Góra Ararat, w języku urzędowym nazywana **Masis** (Մասիս), jest symbolem Armenii, wyeksponowanym pośrodku jej godła i częstym motywem w sztuce. Góra, położona na historycznie ormiańskich terenach, chociaż obecnie poza terytorium kraju, jest głęboko zakorzeniona w świadomości Ormian. Jest obecna w ich literaturze i sztuce.

Obecnie, po rzezi Ormian w roku 1915, tereny wokół Araratu zamieszkane są przez napływową ludność turecką i kurdyjską, a sama góra stanowi strefę zmilitaryzowaną, niedostępną dla turystów, w szczególności Ormian. Sądzi się, że jest to świadome posunięcie rządu tureckiego.

Wielki Ararat (pośrodku) i Mały Ararat (po lewej) (Landsat, NASA)

Słynny ormiański klasztor Khor Virap w Armenii na tle Araratu

Ural (ros. *Урал*) – pasmo górskie w Rosji. Stanowi umowną granicę między Europą i Azją.

Ciągnie się w kierunku południowym od Morza Karskiego na północy do środkowego odcinka rzeki Ural na południe. Długość wynosi ponad 2000 km, szerokość wynosi w granicach 400-800 km. Najwyższym szczytem jest Narodnaja o wysokości 1894 m n.p.m.

Ural jest fałdowym górotworem hercyńskim. Wyższe partie gór zbudowane są głównie ze skał metamorficznych i magmowych (gnejsy, kwarcyty, łupki krystaliczne). Niższe warstwy zbudowane są z różnorodnych skał osadowych.

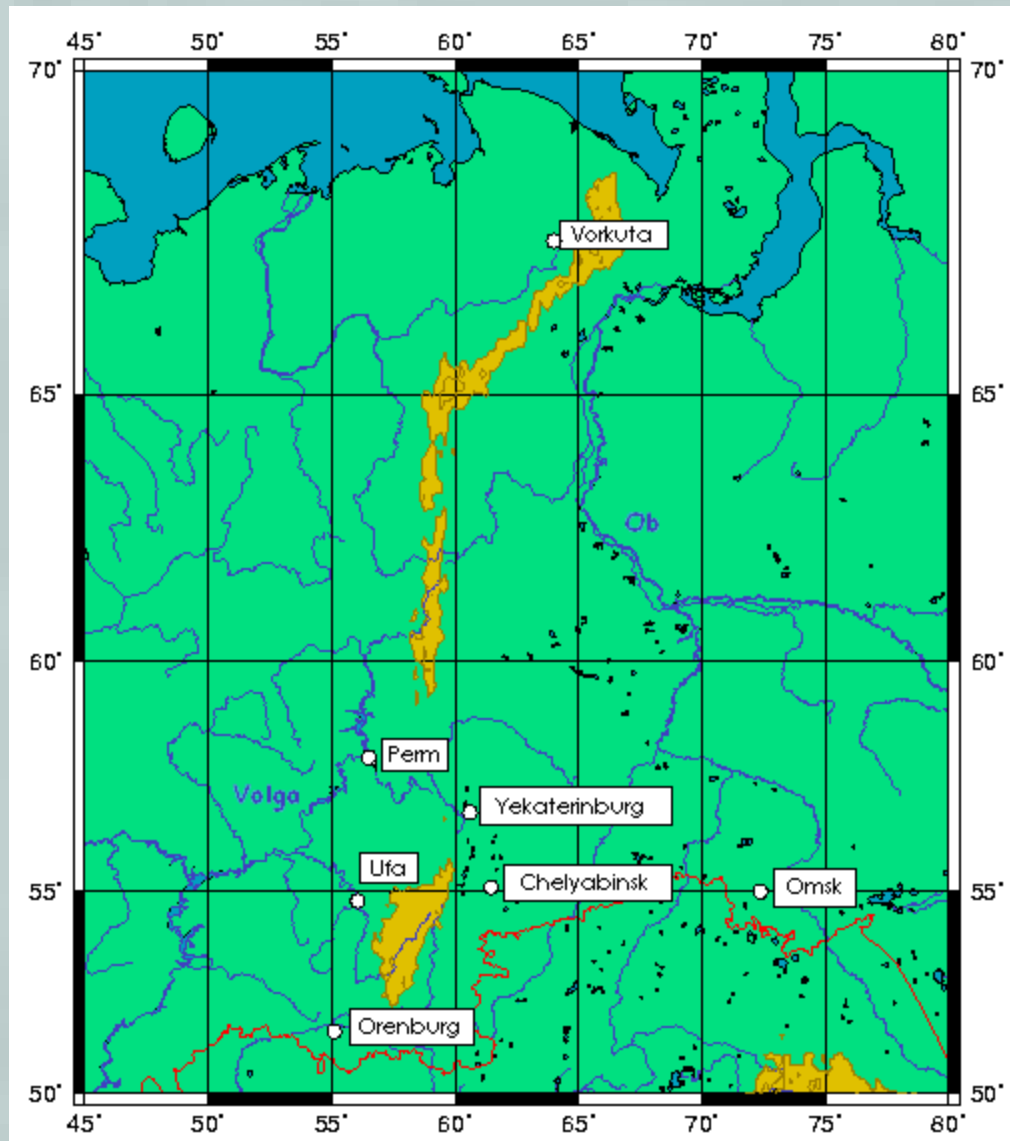
Ural dzieli się na:

- Ural Polarny - od Zatoki Bajdarackiej do źródeł Chułgi; bardzo wąski łańcuch o rzeźbie alpejskiej i wysokości do 1499 m n.p.m. (Pajer)
- Ural Subpolarny - lasotundra i tundra, w najwyższych partiach gór rzeźba alpejskie i małe lodowce. Wysokość do 1895 m Narodnaja - najwyższy szczyt Uralu
- Ural Północny - do gór Oslanka; tworzy liczne równoległe pasma o zaokrąglonych szczytach, wysokość do 1617 m n.p.m. (Telpos-Is)
- Ural Środkowy (t. Ural Rudny) - do rzeki Ufy; mocno spłaszczony i obniżony (nie sięga wysokości 1000 m n.p.m.)
- Ural Południowy - do rzeki Ural; rozległy masyw z licznymi południkowymi łańcuchami o wysokości do 1640 m n.p.m. (Jaman-tau).

Ural oddziela Nizinę Wschodnioeuropejską na zachodzie od Niziny Zachodniosyberyjskiej na wschodzie. Południowy Ural graniczy z wyżyną Obszczyj Syrt na zachodzie i z Płaskowyżem Turgajskim na wschodzie. Południowe przedłużenie Uralu stanowi pasmo gór niskich Mugodżary, a dalej na południe - płaskowyż Ustiurt.

Klimat umiarkowany (na północy subpolarny) o cechach kontynentalnych. Opady od 500 mm na wschodnich zboczach, do 800 mm na zachodnich. Na północy niewielkie lodowce (o powierzchni 25 km²). Zbocza rozcięte przez liczne rzeki należące do dorzeczy Wołgi, Obu, Uralu i Peczory. Na wschodnich zboczach niewielkie jeziora: *Tawatuj*, *Argazi*, *Turgojak* i inne. Roślinność na północy jest tundrowa, ku południu przechodzi w lasy iglaste (tajga) i liściaste. Na samym południu występują lasostepy i stepy.

Ural posiada bogate złoża mineralne: żelazo, miedź, chrom, mangan, nikiel, boksyty, złoto, platynę, węgiel kamienny, węgiel brunatny, ropę naftową, sól kamienną, sól potasową, kamienie szlachetne, azbest i inne. Zaludnienie na północy jest niewielkie, ku południu wzrasta do 25 mieszkańców na km².

Afryka:

Atlas, Ahaggar, Tibesti, Darfur, Góry Muchinga, Góry Smocze, Góry Przylądkowe.

Kilimandżaro – góra w Tanzanii leżąca przy pograniczu z Kenią. Jest najwyższą górą Afryki i jednym z najwyższych samotnych masywów. W jego skład wchodzi trzy szczyty będące pozostałością po trzech wulkanach:

- szczyt **Uhuru** na wulkanie Kibo (Kilimandżaro) – 5895 m n.p.m.
- **Mawenzi** – 5150 m n.p.m.
- **Shira** – 3940 m n.p.m.

Początki eksploracji

Jeszcze przed przybyciem Europejczyków wokół masywów wulkanicznych mieszkały liczne koczownicze plemiona. Kilimandżaro wśród nizin było czymś niezwykłym dla tamtejszych mieszkańców. Budziło wśród nich grozę do tego stopnia, że nazwali go *Górą złych duchów*. Niektóre plemiona (np. Masajowie) oddawały boską cześć *Górze światłości*. Zainteresowanie wyżyną wzrosło dopiero w XIX wieku, gdy Tanganika, na terenie której znajdowała się wówczas Kilimandżaro, stała się kolonią niemiecką. 5 października 1889 roku, niemiecki kartograf pochodzący z Lipska, profesor Hans Meyer wraz ze swoim przewodnikiem, Szwajcarem Ludwikiem Purtschellerem stanęli na szczycie Białego Dachy Czarnego Łądu. Dostyc szybko zauważono walory turystyczne góry i już w 1898 roku wytyczono pierwszy szlak turystyczny, który prowadził na sam szczyt. Kilkanaście lat później, w 1932, na zboczach powstało pierwsze schronisko. Pierwszym Polakiem, który zdobył Kilimandżaro był Antoni Jakubski, zoolog. Było to w 1910 roku.

Ochrona przyrody

Wcześniej zauważono też walory przyrodnicze masywu Kilimandżaro - już w 1921 roku powstał tu rezerwat przyrody. W 1973 roku wyższe piętra masywu powyżej linii drzew (ok. 2700 m. n.p.m.) objęto ochroną w ramach **Parku Narodowego Kilimandżaro** (ang. *Kilimanjaro National Park*) o powierzchni 753 km². Park został udostępniony turystom w 1977 roku, a w 1987 roku wpisano go na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Kilimandžaro od strony Kenii

Atlas - najwyższe pasmo górskie w Afryce. Rozciąga się na przestrzeni ponad 2000 km od wybrzeży Oceanu Atlantyckiego po Zatokę Gabes na Morzu Śródziemnym. Znajduje się na terytorium trzech państw: Maroka, Algierii oraz Tunezji. Dzieli się na dwie części, zewnętrzną (nadbrzeżną) i wewnętrzną, rozdzielone Wyżyną Szottów i Mesetą Marokańską. Zostało wypiętrzone podczas fałdowań alpejskich. Są to najmłodsze tektonicznie alpidy.

Panuje tam klimat podzwrotnikowy, roślinność śródziemnomorska z resztkami wytrzebionych w znacznym stopniu lasów cedrowych i cyprysowych. Najwyższym szczytem jest Dżabal Tubkal (4165 m n.p.m).

Podział Atlasu na pasma:

- Atlas Wysoki
- Atlas Średni
- Ar-Rif
- Atlas Tellski
- Atlas Saharyjski
- AntyAtlas

Powstanie gór Atlas wiąże się z kolizją nasuwających się z południa bloków kontynentalnych Afryki, Arabii, Iranu, Indii i kilku mikro płyt basenu śródziemnomorskiego z pd. wybrzeżami kontynentu Laurazji, w wyniku czego zostały sfałdowane i wypiętrzone.

Ameryka Północna:

Kordyliery, Góry Brooksa, Góry Nadbrzeżne, Góry Kaskadowe, Sierra Nevada, Góry Skaliste, Appalachy, Sierra Madre Zachodnie, Sierra Madre Wschodnie, Sierra Madre.

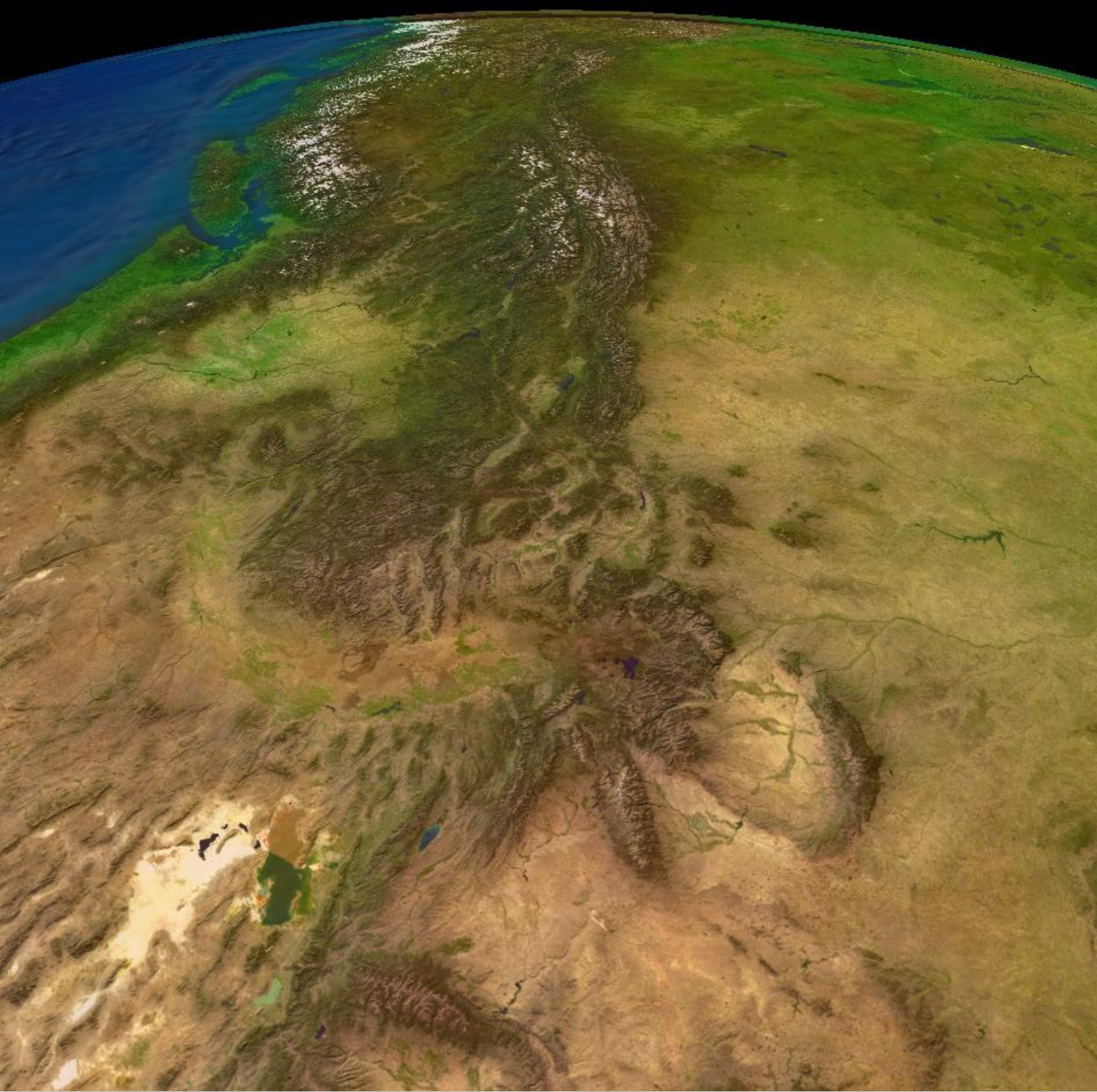
Kordyliery – rozległy obszar o charakterze wyżynno-górskim w zachodniej części Ameryki Północnej. Rozciągłość południkowa łańcucha to około 8 000 km, od Cieśniny Beringa na północy po Kanał Panamski na południu. Najwyższym szczytem jest McKinley (6194 m n.p.m.). Te góry fałdowe mają duży wpływ na gospodarkę i rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej, ponieważ hamują masy wilgotnego powietrza napływające z zachodu, co prowadzi do obniżenia rocznej sumy opadów w centralnej części Ameryki.

Strefy klimatyczne: równikowa, zwrotnikowa, podzwrotnikowa, umiarkowana, okołobiegunowa

Państwa, na których terenie leżą Kordyliery: USA, Kanada, Meksyk, państwa Ameryki Środkowej

Podział:

- **Kordyliery Północne** (na terenie Alaski oraz Kanady)
- **Kordyliery Środkowe** (na terenie USA)
- **Kordyliery Południowe** (na południe od USA).

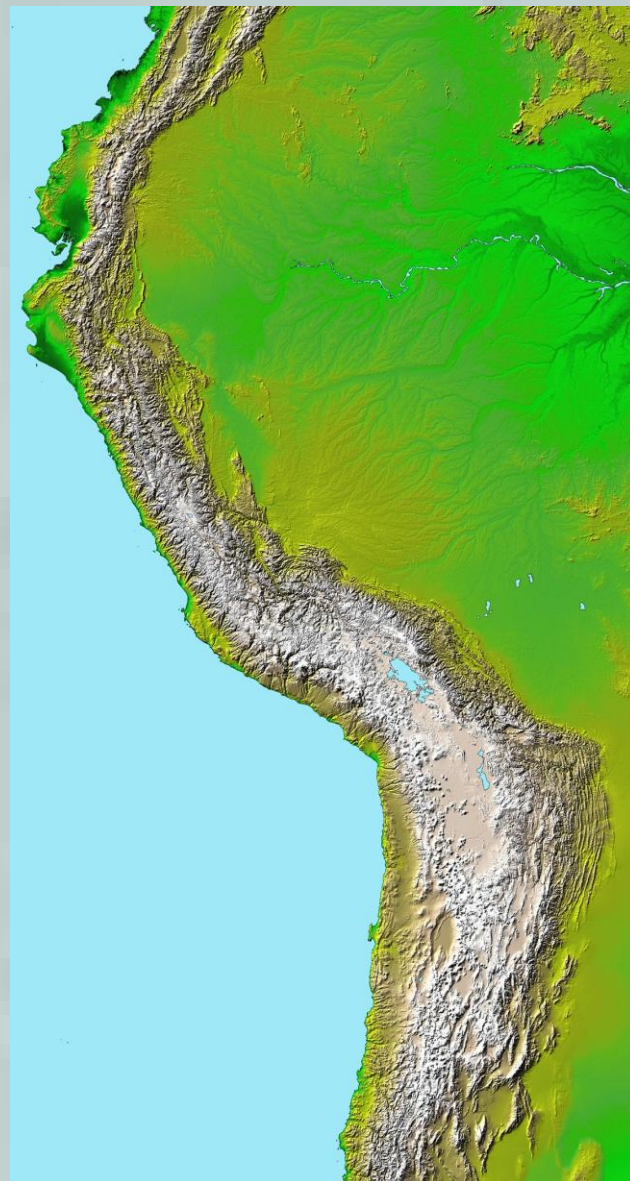

Góry
Skaliste w
masywie
Kordylierów

Ameryka Południowa:

Andy, Kordyliera Zachodnia, Kordyliera Wschodnia, Kordyliera Nadbrzeżna, Kordyliera Patagońska.

Andy (hiszp. Los Andes, Cordillera de los Andes) to góry fałdowe znajdujące się w Ameryce Południowej na terenie Wenezueli, Kolumbii, Ekwadoru, Peru, Boliwii, Chile oraz Argentyny. Góry ciągną się wzdłuż Oceanu Spokojnego od zatoki Paria na północy po Ziemię Ognistą na południu, na przestrzeni ponad 9000 km, co sprawia, że jest to najdłuższy łańcuch górski na Ziemi. Szerokość Andów wynosi 200–800 km. Najwyższe szczyty to Aconcagua (6959 m n.p.m.), Ojos del Salado (6893 m n.p.m.) oraz Nevado Pissis (6882 m n.p.m.).

Aconcagua, Argentyna

Llullaillaco, Argentyna/Chile

Santiago de Chile na tle zachodnich stoków Andów

Szczyt Alpamayo w Andach
peruwiańskich

Australia i Oceania:

Wielkie Góry Wododziałowe, Alpy Australijskie, Alpy Południowe.

Wielkie Góry Wododziałowe (ang. *Great Dividing Range*) – łańcuch górski ciągnący się wzdłuż wschodnich wybrzeży Australii od Cieśniny Bassa na południu po półwysep Jork na północy na przestrzeni ponad 3500 km. Zostały wypiętrzone częściowo w orogenezie kaledońskiej, a częściowo w - hercyńskiej.

Najwyższe wysokości - powyżej 2000 m n.p.m. - osiąga położone na południu pasmo Alp Australijskich z kulminacją w postaci Góry Kościuszki (2228 m n.p.m.). Inne ważne pasma to, idąc dalej ku północy, Góry Błękitne (1360 m), Góry Liverpool (1830 m) oraz *Góry New England* (1615 m). W północnej części na obszarze półwyspu Jork Wielkie Góry Wododziałowe przyjmują postać wyżyny sięgającej 500-600 m (wyż. Atherton). Jedynie niektóre odosobnione wzniesienia przekraczają 1500 m. Wielkie Góry Wododziałowe cechuje asymetria zboczy - wschodnie opadają stromo w stronę morza, zachodnie są łagodniejsze. W górach tych występują bogate złoża surowców mineralnych, m.in. węgiel kamienny, rudy żelaza, cyny i wolframu.

Góra Kościuszki (ang. **Mount Kosciuszko** [mæʊnt 'kɔʒi, ɔskou]) – najwyższy szczyt na Australii (2228 m n.p.m.), niekiedy podawany jako najwyższy szczyt Australii i Oceanii choć w klasyfikacji tej części świata jest dopiero na 11 miejscu. Jest położona w Górach Śnieżnych w paśmie Alp Australijskich. Została zdobyta 15 lutego 1840 roku przez polskiego podróżnika i odkrywcę Pawła Edmunda Strzeleckiego i nazwana przez niego dla uczczenia pamięci gen. Tadeusza Kościuszki. Położona jest w Nowej Południowej Walii, w parku narodowym (Kosciuszko National Park).

Nadana przez Strzeleckiego nazwa przyjęła wkrótce angielską formę "*Mount Kosciusko*". Dopiero w 1997 Komisja Nazw Geograficznych Nowej Południowej Walii podjęła próbę przywrócenia oryginalnej polskiej pisowni. Jednak proponowany przez nią zapis "*Mount Kościuszko*" nie przyjął się, gdyż Australijczycy nie są przyzwyczajeni do używania jakichkolwiek znaków diakrytycznych, nie ma ich też na klawiaturach komputerowych.

Ostatecznie przyjęto kompromisowe rozwiązanie, z zapisem zbliżonym do polskiej pisowni – "*Mount Kosciuszko*". Trzeba też jednocześnie wspomnieć, że australijska wymowa nazwy odbiega znacznie od jej wymowy w języku polskim – w przybliżeniu brzmi "kozyjosko".

Spośród wszystkich szczytów Korony Ziemi, Góra Kościuszki jest najłatwiejsza do zdobycia. Prawie pod sam szczyt prowadzi droga, a dalej siedmiokilometrowa ścieżka.

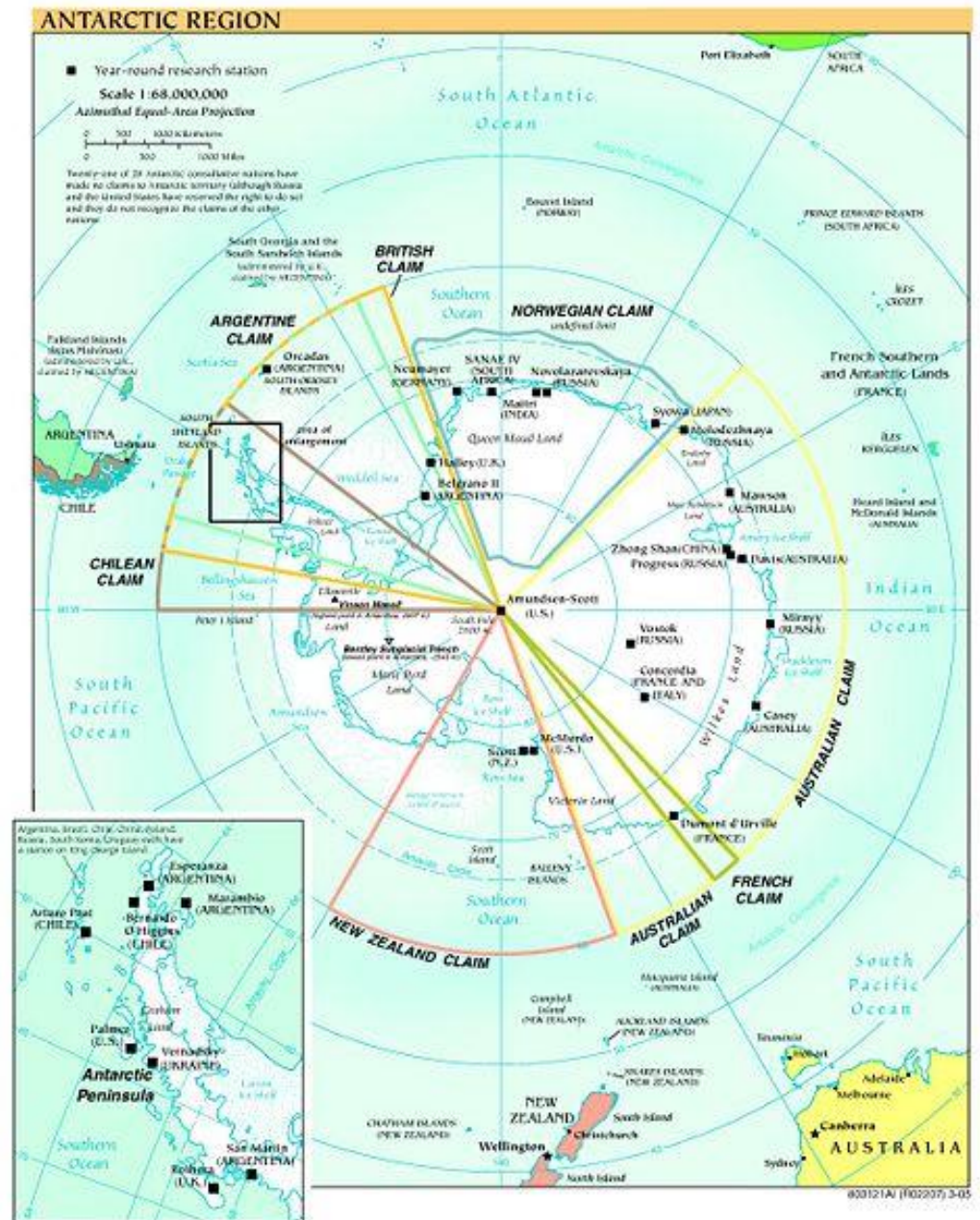
Góra Kościuszki

Antarktyda:

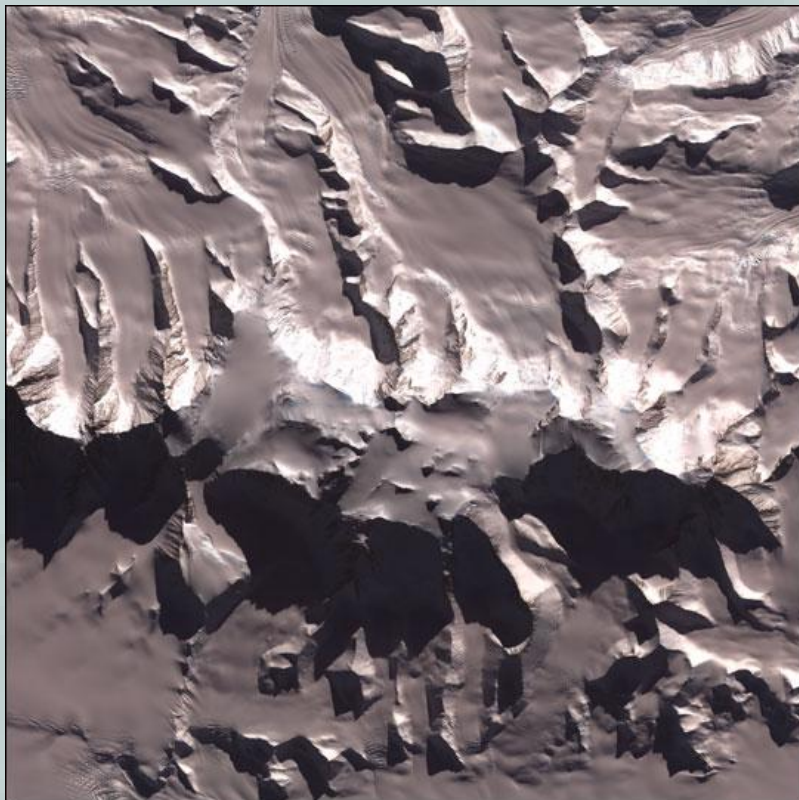
Góry Transantarktyczne,
Góry Ellswortha,
Góry Pensacola

Góry Ellswortha - pasmo górskie na Antarktydzie Zachodniej, w południowej części Ziemi Ellswortha, ciągnące się wzdłuż brzegu lodowca szelfowego Flichnera. Długość ok. 901 km. W części północnej – pasmo Sentinel z najwyższym na Antarktydzie Masywem Vinsona (4892 m), w część południowej – pasmo Heritage (wys. do 3300 m).

Zbudowane ze skał osadowych i magmowych prekambryjskich i paleozoicznych, sfałdowane i wypiętrzone na przełomie triasu i jury. Występowanie licznych nunataków oddzielonych od siebie głęboko wciętymi dolinami wypełnionymi lodem o miąższości ponad 4000 m. Odkryte 1935 przez Lincolna Ellswortha.

Masyw Vinsona (ang. *Vinson Massif*) - masyw górski na Antarktydzie o wysokości 4892 m n.p.m., jest najwyższy na tym kontynencie. Leży w Górach Ellswortha, w paśmie Sentinel na Ziemi Ellswortha w Zachodniej Antarktydzie. Vinson stanowi nunatak skalny otoczony ze wszystkich stron lądolodem. Zdobyty 18 grudnia 1967 przez Amerykanów. Pierwszego polskiego wejścia dokonała Mariola Popińska w dniu 16 stycznia 1995 roku.

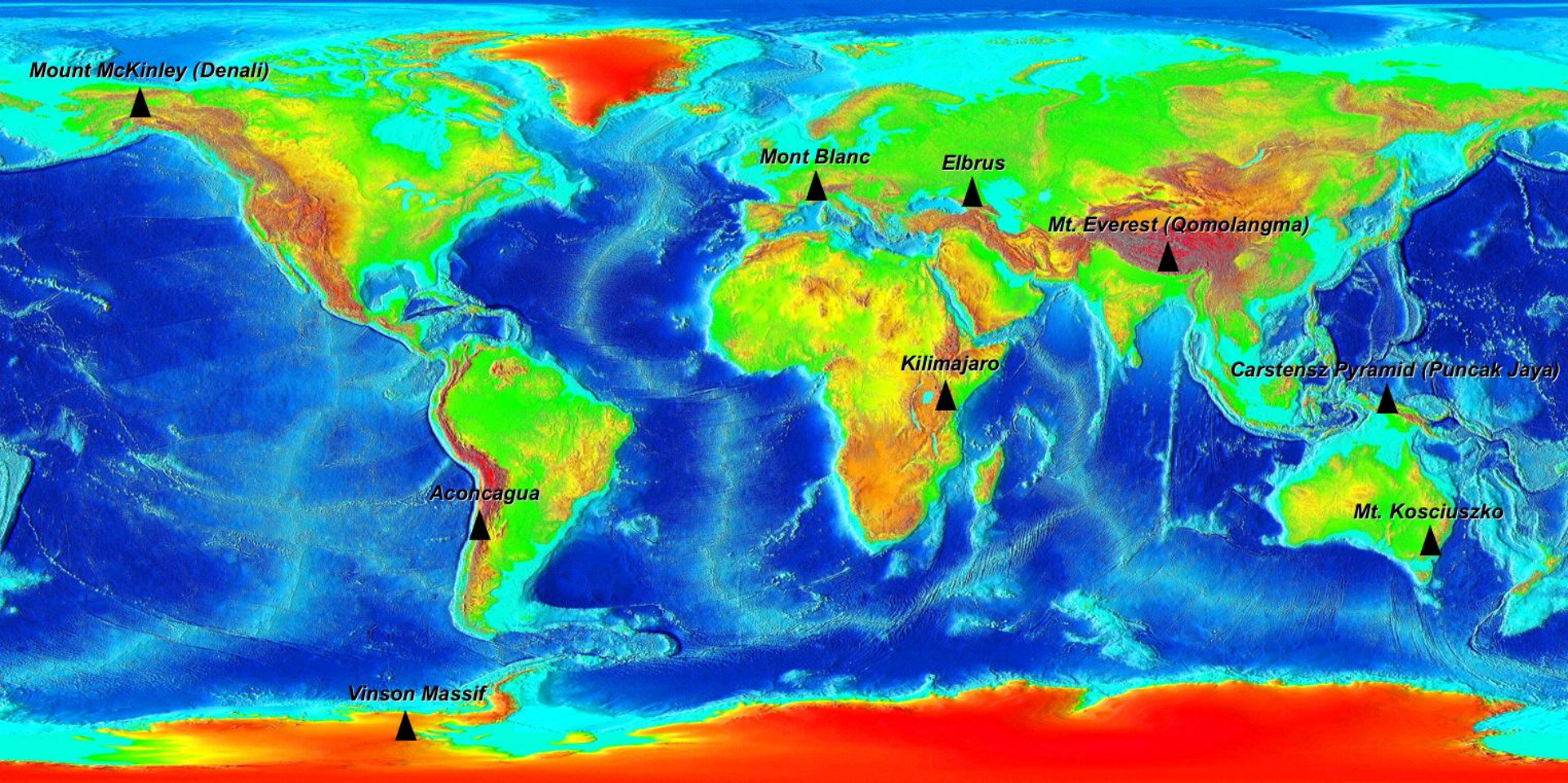
Korona Ziemi to najwyższe szczyty poszczególnych kontynentów. A także w tym samym kontekście to:

- książka pod tym samym tytułem autorstwa Dicka Bassa,
- lista najwyższych szczytów na każdym z kontynentów podana w książce,
- podobna lista zaproponowana przez Reinholda Messnera.

Drugie co do wysokości szczyty danych kontynentów są określane mianem Koronki Ziemi.

Lista szczytów:

- Azja: Mount Everest (8850 m n.p.m.)
- Ameryka Południowa: Aconcagua (6959 m n.p.m.)
- Ameryka Północna: Mount McKinley (6194 m n.p.m.)
- Afryka: Kilimandżaro (5892 m n.p.m.)
- Europa: (wg geografów) Mont Blanc (4811 m n.p.m.)
(wg Messnera) Elbrus (5642 m n.p.m.)
  - Australia: (wg Bassa) Góra Kościuszki (2230 m n.p.m.)
(wg Messnera) Oceania: Puncak Jaya (4884 m n.p.m.)
- Antarktyda: Masyw Vinsona (4892 m n.p.m.)

Korona Ziemi

Historia

Richard Bass, amerykański biznesmen i miłośnik gór, wyznaczył sobie cel zdobycia najwyższych szczytów Ziemi na każdym z siedmiu kontynentów, w tym w Australii. Wynajął profesjonalnych alpinistów, by pomogli mu zdobyć Mt. Everest, najtrudniejszy z jego siódemki. Zdobył ten szczyt jako ostatni 30 kwietnia 1985, następnie współtworzył książkę opisującą całe przedsięwzięcie. Znany alpinista Reinhold Messner podał w wątpliwość wybór Australii jako kontynentu (lub jako kontynentu godnego wspinaczki) i dokonał zmiany w liście Bassa, zastępując Australię całą Oceanią. Pat Morrow jako pierwszy, a następnie sam Messner, sprostali temu wyzwaniu, obaj w 1986. Do marca 2007 198 wspinaczy zdobyło siedem szczytów z jednej lub drugiej z tych list; około 30% z nich wspięło się na wszystkie 9 konieczne do skompletowania wszystkich wariantów.

Kontrowersje

Czy Elbrus powinien reprezentować Europę?

Poza problemem wyboru szczytu na południowy wschód od kontynentu azjatyckiego, toczy się spór o obecność Elbrusa na liście jako najwyższego w Europie. Kaukaz ma więcej wspólnego z innymi azjatyckimi pasmami góorskimi niż z europejskimi - encyklopedie geograficzne i Międzynarodowa Unia Geograficzna zaliczają go do Azji. Żadna lista bez Elbrusa nie zdobyła jednak aprobaty wśród entuzjastów wspinaczki.

Zdobywcy Korony Ziemi

Pierwsi zdobywcy

Dick Bass (USA) - 1985

Gerry Roach (USA) - 1985

Pat Morrow (Kanada) - 1986

Gerhard Schmatz (Niemcy) - 1986

Reinhold Messner (Włochy) - 1986

Oswald Oelz (Austria/Szwajcaria) - 1989

Phil Ershler (USA) - 1989

Geoff Tabin (USA) - 1990

Rob Hall (Nowa Zelandia) - 1990

Gary Ball (Nowa Zelandia) - 1990

Polscy zdobywcy

Leszek Cichy (28 października 1999) - jako 57. w historii

Anna Czerwińska (22 maja 2000) - jako 66. w historii

Tomasz Kobielski, Janusz Adamski i Bogusław Ogrodnik (18 stycznia 2008)

Robert Piotr Rozmus (18 stycznia 2009)

Ciekawostki

Najmłodszą osobą, która zdobyła Koronę Ziemi, jest Amerykanka Samantha Larson, która zrobiła to w wieku 18 lat w roku 2007.

Pierwszą kobietą, która skompletowała całą listę szczytów była Japonka Junko Tabei (1992).

Henrik Kristiansen (Dania) potrzebował zaledwie 136 dni na zdobycie wszystkich szczytów (rekord).